

АЛАН РІКМАН

ШАЛЕНО, ГЛИБОКО

ЩОДЕННИКИ

За редакцією Алана Тейлора

Перекладачі

Олег Колесніков, Анна Пащенко

«НАШ ФОРМАТ» · Київ · 2023

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА ЕММИ ТОМПСОН	7
ВСТУП	9
ЩОДЕННИКИ 1993–2015 РОКІВ	14
ДОДАТОК: РАННІ ЩОДЕННИКИ	505
ПОКАЖЧИК.	512

ПЕРЕДМОВА

Найдивовижнішим явищем у перші дні після смерті Алана стала кількість акторів, поетів, музикантів, драматургів і режисерів, які хотіли висловити йому подяку за допомогу.

Навряд чи я знаю когось у кіноіндустрії, хто підтримував би стількох перспективних акторів і безпомилково визначав стількох великих ще до того, як вони такими стали. Багато хто зізнавався, що надто соромився подякувати йому особисто. Він здавався їм неприступним.

З усіх протиріч мого чарівно суперечливого друга саме це, напевно, вражало найдужче — поєднання його щирої турботи і недосяжної віддаленості.

Звісно ж, він був не відособленим, а навпаки — до тривожного присутнім. Загадковість становила елемент його захисної оболонки. Якщо до нього наважувалися звернутися з подякою або просто із запитанням, він відповідав теплом і приязню, яких ніхто не міг і уявити. І, звісно ж, не був незворушним. Я могла легко вивести його із себе, і тоді він був зі мною вельми різким, що зрештою йшло мені на користь.

Він був щирий і складний. Небезпечний і комічний. Сексуальний і андрогінний. Мужній і ексцентричний. Темпераментний і млявий. Вибгливий і недбалий.

Цей список нескінченний. Певна, ви теж могли б щось до нього додати.

Він мав щось від мудреця — і якби володів більшою впевненістю й був хоч трохи зіпсованим, то міг би заснувати релігійний культ. Його смак у всьому — від ковбаси до дизайну інтер'єрів — здавався мені бездоганим.

Його щирість була неперевершена, він приділяв іншим людям стільки часу, що я іноді дивувалася, чи він узагалі спить, чи має для себе хоч хвилику.

«Радісний» — це слово зазвичай з Аланом не асоціюється. Але, щиро вражений, він перетворювався на істинне втілення радощів. Міг якусь мить стримуватись, але потім — раптовий нахил уперед,

рух торсом, і обличчя осяває широка пустотлива усмішка, часом у супроводі легкого сплеску сміху. Здавалося, в такі моменти він сам себе дивує. Провокувати ці перевтілення було місією всього мого життя.

Пам'ятаю, як [британська актриса і співачка] Імельда Стонтон ледь не вбила його історією про мою маму [британську актрису Філіду Ло] і злочасну пригоду з гашишем. Ніколи в житті не бачила, щоб він так сміявся, — ні до, ні після того. Було враження, що хтось лоскоче сфінкса.

Якось під час різдвяної вечірки я повісила вдома гілку омели. Стоячи просто під нею, розвернувшись — і побачила Алана, який нависав наді мною. Я з надією підняла голову. Він усміхнувся й наблизився. Я зникла. Він нахилився до мене під гілкою омели, і його обличчя раптом змінилося. В очах з'явився блиск, а ніздрі затремтіли. Він підняв руку, схопив і висмикнув у мене з підборіддя довгого волосину.

Ай! — зойкнула я.

Це зачатки бороди, — мовив він, простягнув мені волосину і пішов геть.

У цьому й полягала неповторність Алана. Ніколи не знаєш, поцілує він тебе чи виб'є з колії. Але завжди чекаєш, що буде далі.

Проблема смерті в тому, що «далі» вже немає. Лишається тільки те, що було, і я глибоко, хоч і зі смутком, за все це вдячна.

Останнє, що ми робили разом, — це міняли штепсель на лампі в його лікарняній палаті. То було так, як і все, що ми робили разом. Я спробувала — він сказав зробити інакше, я намагалася, але не вийшло, і тоді він спробував сам. Мені урвався терпець, я забрала в нього лампу і спробувала ще, та все одно нічого не вдалося. Ми обоє були вже дещо роздратовані. Але він терпляче розібрав штепсель знову і вставив дріт у правильний отвір, а я загвинтила. Ми поскаржились одне одному на те, яка це була морока, і випили чаю. Усе тривало щонайменше пів години, після чого він сказав: «Добре, що я не став електриком».

Мені й досі боляче, що Алана не стало, але в цих щоденниках дуже багато того, завдяки чому я його пам'ятаю: його приязність, про яку я гадувала, його щедрість, його піклування про інших, його безжальний критичний погляд, його інтелект, його гумор.

Алан був ідеальним союзником — у житті, мистецтві, політиці. І я безоглядно йому вірила.

Насамперед він був унікальною людиною. Таких, як він, більше не роблять.

ЕММА ТОМПСОН

Вступ

Кіномани вперше побачили Алана Рікмана 1988 року в трилері «Міцний горішок». У свої сорок два — а за голлівдськими стандартами це вік поважний — він пройшов проби на роль Ганса Грубера, німецького терориста, який захопив хмарочос у Лос-Анджелесі й узяв заручників. Здавалося б, нічого особливого: очікування від стрічки були невисокі, а відгуки — змішані. Але це аж ніяк не вплинуло на популярність фільму в кінотеатрах, що зростала завдяки розголосу. «Міцний горішок» із Брюсом Віллісом у головній ролі нью-йоркського детектива, зятого ворога Грубера, представив світові талановитого містера Рікмана, чие натхнення трактування образу психопата перетягнуло увагу на себе і було оцінено по заслугі. Як пізніше зазначав один нью-йоркський критик, Грубер «любить вишукані костюми, читає журнали, цитує з помилок Плутарха. Нікому ще не вдавалося так блискуче показати на екрані байдужість персонажа, коли той стріляє з автомата чи вбиває цивільного. Грубер у виконанні Рікмана наділений дивним фаталізмом — ніби чекає на поразку і зрештою на смерть».

Лорд Байрон жартував, що після публікації поеми «Чайльд Гарольд» він «прокинувся славетним». Це саме можна сказати про Алана Рікмана і «Міцний горішок». До того його кар'єра здебільшого розвивалася в Англії, зокрема в Королівському Шекспірівському театрі, де 1985 року він відзначився в таких п'єсах, як «Небезпечні зв'язки» [Крістофера Гемптона]. А ще до того, у 1982-му, він зіграв у серіалі «Бі-бі-сі» за мотивами барчестерських романів Ентоні Троллопа. Алан, ідеально підхожий на роль преподобного Обідаї Слоупа, слизького лицеміра із солодковою посмішкою, довів, що на екрані почувається так само впевнено, як і на сцені. Усесвітня слава прийшла до нього не відразу, але не було жодних сумнівів, що рано чи пізно це станеться.

Алан вочевидь мав природний дар акторства, адже був наділений голосом, що змусив би навіть біржові зведення звучати спокусливо, і гіпноотично неквапливою подачею. Для нього акторська гра була радше покликанням, аніж професією. Його драгували ті, хто

її зневажав, а хто присвятив їй своє життя — захоплювали. Як показують його щоденники, акторство — не лише засіб ескапізму (це саме по собі вже дивовижно), а шлях до глибшого розуміння того, що означає бути людиною.

А проте спочатку він хотів заробляти на життя не так. Алан Сідні Патрік Рікман народився 1946 року в лондонському робітничому передмісті Ектон і був у родині другим із чотирьох дітей — трьох хлопчиків і дівчинки. Його батько Бернард, робітник фабрики, помер, коли Аланові було вісім років. Тож піклування про сім'ю лягло на плечі його матері Маргарет, яка працювала телефоністкою, і на його, Аланові, плечі. Освіту він здобув у місцевій початковій школі й у Вищій школі Латімера, серед випускників якої були такі актори, як Г'ю Грант і Мел Сміт [англійський комік, актор і режисер].

Він познайомився з Рімою Гортон, коли їй було п'ятнадцять, а йому — на рік більше. Обоє захоплювались аматорським театром. Кілька років вони дружили, а приблизно в 1970-му стали парою й залишалися разом до кінця життя Алана, побравшись у 2012 році.

Після закінчення школи він відвідував Коледж мистецтв і дизайну Челсі, випускником якого став у 1968-му. Пропрацювавши кілька років графічним дизайнером, виграв грант на освіту в Королівській академії драматургічного мистецтва. Саме в КАДМ, де Алана визнали одним з найкращих студентів, намітився його подальший життєвий шлях. Як він писав 1974 року, «якісна акторська гра завжди уражає публіку із силою й невідворотністю бомби прямого влучення: людина усвідомлює лише сам вибух, а вже потім може вивчити масштаб уражень і конструкцію бомби».

Акторське учнівство Алана пройшло в репертуарному театрі, у містах і містечках, таких як Шеффілд, Бірмінгем, Ноттінгем і Глазго, де він відточував майстерність і здобував досвід. Для нього то був своєрідний інститут післядипломної освіти, котрий дав надійний фундамент для подальшого розвитку. А ще це стало запорукою того, що навіть після великого прориву, який зробив його зіркою, він не втратив зв'язку зі своїм корінням і зберіг об'єктивну самооцінку. Після «Міцного горішка» попит на нього став нестримним. Далі в низці успіхів був «Робін Гуд — принц злодіїв», де Рікман воістину незабутній у ролі шерифа Ноттінгемського: «Ну досить. Жодних більше недоїдків для прокажених і сиріт, жодного милосердного відтинання голів, а Різдво скасовано».

Він завжди остерігався стереотипності, особливо в амплу лиходія, тому наступну роль зіграв у романтичній комедії «Щиро, шалено,

глибоко» разом із Джульет Стівенсон. Вона стала однією з тих акторок, яких він вважав близькими друзими. У 1995 році зіграв у «Страшенно великій пригоді» — кіноадаптації однойменного роману Беріл Бейнбрідж, а також у стрічці «Розум і почуття», сценарій до якої написала Емма Томпсон на основі однойменного класичного роману Джейн Остін. В «У пошуках галактики», пародії на «Зоряний шлях», який із часом набув культового статусу, Рікману довелося грати прибульця, а в «Догмі» — янгола, що є голосом Бога. Алан був неймовірно багатогранний. Серед інших його ролей — Распутін, автор теорії тваринного магнетизму Антон Месмер, творець ірландської Конституції Еймон де Валера, власник легендарного нью-йоркського панк-клубу «Сі-бі-джі-бі» Гіллі Крістал. Першу декаду нового століття він присвятив переважно серії фільмів про Гаррі Поттера. Алан виконав роль Северуса Снейпа — професора, відомого своєю дратівливістю і жовчною іронією. Багато хто асоціює Рікмана саме із цією роллю, яка дуже зменшила середній вік його численних фанатів. Дізнавшись про те, що я редагую щоденники Алана, моя восьмирічна онука була відчутно вражена, а це для неї вкрай нехарактерно.

Як доводять ці щоденники, Алан прагнув випробовувати себе й рідко обирав простий шлях. Він ставив планку високо, і якщо й страждав через дурнів, то зносив це, зціпивши зуби. Від себе він вимагав не менше, ніж від інших. Хороший приклад — постановка «Антонія та Клеопатри» в Королівському національному театрі 1998 року з Гелен Міррен у ролі сластолюбної нільської спокусниці й Аланом у ролі її одурманеного, очманілого залицяльника. В іншій реальності він міг би цілковито присвятити себе режисурі. Його постановка п'єси Шарман Макдональд «Зимовий гість» — і театральна, і кінематографічна — залишається серед найвищих досягнень Алана. Ще один приклад — «Мене звуть Рейчел Коррі». Вистава заснована на щоденниках і листах героїні з таким ім'ям, яка загинула від зіткнення з ізраїльським броньованим бульдозером під час протестів проти зносу палестинських будинків. П'єсу, яку він написав разом із журналісткою Кетрін Вайнер, «відклали» напередодні гастролей у Нью-Йорку через гадану антиізраїльську тенденційність. Алан гнівно заперечував ці звинувачення. Менш контroversійним став фільм «Версальський роман» (A Little Chaos) про садівницю (Кейт Вінслет) при дворі Людовика XIV (Алан Рікман). Проект довго визрівав і нарешті вийшов у 2014 році.

Зважаючи на послужний список, можна припустити, що Аланова відданість роботі затьмарювала все інше. Ніщо не може так відступати

від правди. Він був відданий родині та друзям і відомий своєю відкритістю, добротою, щирістю та щедрістю. Коли хтось намагався заплатити за їжу в ресторані, Алан часто клав край цим спробам двома словами: «Гаррі» й «Поттер». Дні, коли він не запрошував когось на вечерю, ставали радше винятком. Якщо перебував не в Лондоні, то з'являвся в Нью-Йорку, де вони з Рімою мали квартиру, або в тосканському містечку Кампаньятіко, де пара відреставрувала будинок. Улюбленими місцями відпочинку були Карибське море і Південна Африка. Якщо він сам не виходив на сцену, то невтомно відвідував вистави, де грали його колеги. Мав звичку робити зауваження і давати поради, що зустрічали відповідну реакцію. Браян Кокс [шотландський актор] згадував: коли вони грали в телевізійній адаптації «Терези Ракен» Золя в 1980-му, Алан сказав, що той «надто повільно вступає зі своїми репліками». «Алане, — відповів Кокс, — ти усвідомлюєш, як довго ти викарбовував цю фразу? Ти кажеш, я повільно вступаю. Ні, ти — ось хто в цьому віртуоз».

Таких історій ціле море — як і любові, котру породжував Алан. Варто пам'ятати, що коли у своєму щоденнику він критично ставиться до друзів, то це з любов'ю. Крім того, можна сміливо припустити: усе, що написав, він був готовий сказати їм особисто.

Неясно, навіщо він вів щоденник. Щоденники ведуть найрізноманітніші люди, і причини, з яких вони документують своє життя, так само різні. Дехто хоче зберегти свідчення про епохальні події, інші ж прагнуть зафіксувати, здавалося б, тривіальні речі, які з плином часу набувають неабиякого значення. Невідомо, чи хотів би Алан, щоб його щоденники опублікували, але знаємо, що йому часом надходили пропозиції написати книжку, де ці нотатки неодмінно стали б у пригоді. Ясно одне: почавши вести щоденники, зупинитися він уже не міг. Із 1972 року нотував у кишеньковому записнику, куди вносив зустрічі, річниці, прем'єри й адреси. Збереглося 27 таких записників. У 1992-му він почав вести детальніший реєстр свого життя і роботи й купував у місцевій канцелярській крамниці блокноти, які мали по сторінці на кожний день. Їх загалом 26, деякі оздоблені чудовими кольоровими ілюстраціями. Крім того, є нотатник, у якому Алан писав від середини 1970-х до середини 1980-х, коли відчував у тому потребу. Останній запис у ньому датовано 12 грудня 2015 року — тоді він уже знав, що йому лишилося небагато.

«Шалено, глибоко» — дистилат із понад ста тисяч слів. Це історія про те, як воно — бути одним з найшанованіших і найулюбленіших

акторів у десятиліття напередодні й після настання третього тисячоліття. Тут є злети й падіння, хвалебні та провальні рецензії, блискучі виступи і ті, під час яких усе, що могло піти не так, пішло не так. Після оплесків і викликів на біс Алан вирушав у своє улюблене гніздечко, де в оточенні шанувальників і друзів-акторів розслаблявся й думав про зіграну виставу та про ті, у яких він ще зіграє. Ця книжка — можливість опинитися там особисто і пізнати справжнього Алана Рікмана. Побути в його компанії — неабиякий привілей.

АЛАН ТЕЙЛОР

1993

ПАТРІК КОЛФІЛД — РІЧАРД ВІЛСОН — ОЗЕРНИЙ КРАЙ —
РАДІО «САССЕКС» — БЕРЛІН — СТУДІЯ «РІВЕРСАЙД» —
«МЕСМЕР» — «ПЕРСИ» ПІТЕРА СЕЛЛАРСА, ЗАЛЬЦБУРГ — НІЛ
КІННОК — ВІДЕНЬ — СТІВ РАЙХ — «НЕСПЛЯЧІ В СІЄТЛІ» —
ВІДЕНЬ — «МЕСМЕР» — БЕРЛІН — УГОРЩИНА — ПАРИЖ —
АРТМІТИНГ — ПРЕМІЯ «ФЕЛІКС» — КАРИБИ

13 червня

Тихі радощі: куховарив для друзів.

13:00. Майкл Г., Крістофер і Лора Гемптони*, Денні та Лейла Веб-
би**, Джейн і Марк, Ріма і Лілі.

Вийшло сонце, і ми висипали в сад.

20 червня

Патрік Колфілд [англійський художник] каже, що ненавидить живопис,
але заробляє ним на життя. «Який жах — ступати на поріг цієї крихітної
кімнатки. Але важливо щось робити. Байдуже що. Хоча б що-небудь».

21 червня

Приїхав додому, увімкнув «Бі-бі-сі — 2» — там Піна Бауш***. Оце
справжня штука (реакція на статтю в [журналі] «Фейс» про «Моло-
дих гарячих штучок»). Їй притаманна така граційна, рішуча щирість.
І Робер Лепаж**** віддає їй належне. Ще б пак.

* Британський письменник, кінорежисер, сценарист із дружиною. — *Прим. пер.*

** Англійський актор театру й кіно (1958–), Лейла Бертран — його дружина. — *Прим. пер.*

*** Видатна німецька танцівниця і хореографіня (1940–2009).

**** Канадський драматург, актор, режисер театру й кіно (1957–).

23 червня

Приблизно 12:00. Сходив у Мідландський банк поговорити про можливе придбання будинку.

Приблизно 13:00. Девід Коппард [бухгалтер А. Р.]: фільми, податки, договори, витрати. Як йому вдається зберігати свій шарм?

Приблизно 16:00. До Белінди Ленг і Г'ю Фрейзера [англійських акторів] — на день народження [їхньої доньки] Лілі. Але вона хворіє. Схоже, я засмутив Елейн Пейдж* у день виборів. Знову моя мимовільна жорстокість.

24 червня

Дочитав сценарій «Ностромо» Крістофера Гемптона. Як запхати цю книжку у фільм? Може, йому і вдалося... Навіть не знаю.

Зранку висів на телефоні. Як мало зараз справжніх розмов. Здебільшого лише бажання відстрілятися.

12:00. Спортзал. Щось я сумніваюся.

16:00. Повіз маму в «Голдсборо епартаментс». Яка ж вона хоробра. Почуваюся так, наче намагаюся її *вмовити*. Але це, мабуть, не вихід.

25 червня

→ Спортзал.

Це робота, і виснажлива.

Удень вів розмови з Крістофером про «Ностромо» і «Бульвар Сансет» — Ендрю Ллойд Веббер плакався кілька днів тому. «Стопну все на пів року й запрошу [режисером] Гала Прінса [володаря 21 премії “Тоні”]». Тревор Нанн [режисер] каже, мені в цій сцені потрібен 30-секундний діалог. «Про що?» — «Та яка різниця?».

26 червня

18:00. Театр «Колізеум». «Макбет»... Дивна суміш аргентинського фашизму й «Журналу доктора Фінлі» [серіалу 1962–1971 років].

Пітер Йонас**, Девід Поунтні [режисер опери] і Марк Елдер [диригент] хором сказали au revoir [Англійській національній опері]. Майже незнайомий мені світ — усвідомлюю я, а торі навколо заходяться в пароксизмі оплесків. Йонас виголосив промову про мистецтво

* Англійська співачка і актриса, відома за мюзиклами «Кішки», «Волосся», «Бріолін», «Евіта» тощо. — *Прим. пер.*

** Британський театральний адміністратор і директор оперної трупі (1946–2020).

і вітчизняну систему охорони здоров'я. Мені кортіло вигукнути щось на підтримку. У залі запала тиша. Тиша несхвалення.

28 червня

Наввипередки із часом. Зранку читав сценарії, потім — обід у Белінди та Г'ю, явно травмованих тим, що їхня кухарка самозвільнилася. Але Белінда у своєму репертуарі: накриває смаковений стіл, точнісінько коли треба, — а їй лише об 11:30 повідомили, що ланч буде о пів на першу замість першої. Вона прихворіла, але вийшла до нас, і вигляд у неї на мільйон доларів.

22:30. «Несплячі в Сіетлі» — на середині стрічки ловлю себе на думці: «Я в цьому фільмі знімався»*.

1 липня

Обідав з Річардом** — чудове частування в «Л'Ачченто», хоча б щось невідкладне часу.

Телефонувала Керол Тодд... Ситуація зі студією «Ріверсайд»*** хистка й непевна.

Телефонував Роджер****. Сподівань на нього, м'яко кажучи, небагато.

2 липня

3:40. Лежу, подумки підшукуючи хоча б одну гідну назви емоцію, яка заслуговувала б на кару таким безсонням. А перед цим снилося, ніби пробираюсь уночі темним коридором у себе вдома, намагаючись навпомацки визначити деталі простору, — і розумію, що двері, які мали бути замкнені, відчинено.

(NB. Не забути розповісти про це якомусь психіатрові-аматору.)

4 липня

Їду Озерним краєм до будинку [Джона] Раскіна [письменника XIX століття].

Приблизно 17:00 — назад поромом через озеро.

* Він не знімався.

** Аян Кармайкл Вілсон, відоміший як Річард Вілсон (1936–) — шотландський актор і театральний режисер. — Прим. пер.

*** Ідеться про спробу А. Р. з Тельмою Голт і Кетрін Бейлі взяти на себе художнє керівництво студією «Ріверсайд». — Прим. пер.

**** Роджер Споттсвуд (1945–) — британський кінорежисер. А. Р. готувався зніматись у його фільмі «Месмер».

18:58. На [станцію] Юстон.

Дуже радий знову навідати Роджера й Шарлотту Глоссопів*, а цього разу — ще й їхніх чудових, ніжних дітей.

Яке в них правдиве, просте, щире та відкрите ставлення до роботи і життя. Ані тіні брехні чи егоїзму. Люди власноруч утілили свою мрію й живуть — у ній і нею. А ще дарують її іншим. Справжній антидот, що знешкоджує всі тижневі фігли-мігли.

5 липня

12:00. Завітала Джульет Стівенсон [подруга А. Р., англійська актриса]: метушня й сум'яття, загублені ключі, вічний телефонний недодзвін до когось — і, звісно ж, як завжди, спізнення.

Але працювати з двома зірками такого масштабу цікаво.

Само собою, Джульет відхопила штраф за неправильне паркування.

6 липня

15:30. Інтерв'ю на «Радіо Сассекс» — ось чому я не хочу більше їх давати. Цей тип просторікує про «Педді»** і впевнений, що шлях до порятунку британського театру — моновистави.

8 липня

15:30. Літаком у Берлін.

Разом зі мною летить Ленс [Рейнольдс, продюсер фільму «Месмер»]. Віланд [Шульц-Кайль, продюсер «Месмера»] везе мене в готель, а потім у ресторан. Не припиняю на них тиснути. Натягую вудила до останнього, поки контракт не підписано.

9 липня

На примірці в Біргіт [Хаттер, австрійської художниці з костюмів] — вона просто янгол і фонтанує слухними ідеями. Треба перевірити перуки та грим.

17:05. Лечу в Лондон.

Десь 19:00 — сценарій Мері Елізабет Мастрентоніо*** й Пата О'Коннора просто свято. Але з незбагненої причини вони на тиждень їдуть до Ірландії (хоча щойно там були).

* Власники театру «Олд Лондрі» в Боунсі-на-Віндермірі, Озерний край, Велика Британія.

** «Педді» — зневажливе прізвисько ірландців (від імені «Патрік»). — Прим. пер.

*** Мері Елізабет Мастрентоніо — американська актриса, 1991 року знімалась у ролі леді Мерієн у фільмі «Робін Гуд — принц злодіїв». Пат О'Коннор — ірландський режисер, її чоловік.

14 липня

Схоже, часом зірки в небі стають так, що є цілковито мирні дні, а є — геть божевільні.

9:00. Приходить Девід, приносить книжкову полицку й лагодить буфет. Приходить Стів і ремонтує магнітофон. Дженет приходить прибирати. Приходить Рубі [Векс, комічна актриса, письменниця, телеведуча, подруга А. Р.] показати забраковані дублі. І телефон дзвонить, дзвонить і дзвонить.

«Хіба не типовий ріверсайдський ланч?» — «Ніякий це не ріверсайдський ланч, це обід». — «А чи прочитав я сценарій Радкіна?» — «А може, гайнемо у Страуд?» — «Хто їде, хто залишається?»

20:00. Вечеря з [кінорежисеркою] Луїзою Краковер.

21:50. «День бабака».

Майже воно. Не зовсім [Френк] Капра [американський кінорежисер і продюсер]. Але на душі легшає.

15 липня

Увесь день — прелюдія до рейваху зі студією «Ріверсайд»^{**}. А о 19:00 — удар під дих: пропозицію відхилено. Джейн [Гекворт-Янг, директорка трасту студії] не витягла нас або добряче натягнула. Що за цим стоїть? Якщо виявиться, що винна Джулс Райт, я жили їй напну аж до підстрою.

16 липня

Щодо «Ріверсайду»: поживемо — побачимо. І так само щодо «Месмера».

Гадаю, у Дебори Ворнер^{***} правильний підхід. Роби лише те, що хочеш, стань унікальною особистістю — тоді тебе й запросять Зальцбургський фестиваль і Бруно Ганц [швейцарський актор]. Двісті осіб масовки та п'ятірка коней — і «Коріолан» [шекспірівська п'єса] у тебе в кишені.

* Джеймс Девід Радкін (1936–) — англійський драматург і сценарист.

** Джулс Райт, австралійська театральна режисерка, членкиня правління «Ріверсайду», теж претендувала на керівництво студією. Суперечливу ситуацію охрестили «Рівергейтом», і кульмінацією став відкритий конфлікт між Аланом і Джулс. Зрештою директором призначили Вільяма Бердетта-Куттса, який керував студією 27 років.

*** Британська режисерка театру й опери (1959–), якій Петер Штайн дав зелене світло на постановку «Коріолана» в межах Зальцбургського театального фестивалю.

18 липня

Удома на мене чекає телефонне повідомлення з новиною про те, що Джулс Райт віддали «Ріверсайд», а потім — дзвінок Роджера Споттисвуда, який розповідає останні жахастики про «Месмера». Це що, випробування? Який я маю зробити висновок з ріверсайдської ситуації? Не те щоб я злився (поки що ні — але можу ще й як розізлиитись, якщо впливе якесь неподобство), просто вкотре приголомшує невтомна активність і успіх усього пересічного в нашій країні.

19 липня

Майже весь день просидів на телефоні.

Схоже, «Месмер» знову подає ознаки життя. Вислали чек — чи був він підписаний? Чи там якась помилка? Має ж бути якась причина затримки.

«Джулс Райт на чолі “Ріверсайду”». — «Ні, неправда». — «Правда-правда». — «А нашу заяву хоч прочитали?»

Може, й ні. Цікаво, [Джейн] Г.-Я. — зрадниця чи свята простота, якій ударила в голову влада? Хай там як, нам перспективи не світять, хоча, у принципі, ми навіть не знаємо, чи в організації залишився якийсь бюджет.

20 липня

Мабуть, сьогодні я пройшов точку неповернення, і серед усього лайниська це єдине, за що я вдячний.

Малкольм і Горошинка [асистенти Тельми Голт] дуже вправні й зосереджені — що вельми зворушливо. Якби я сказав їм це у вічі, вони мене обсміяли б.

Якось ми це все витримали — узяти хоч нескінченні листи, де Джулс Райт згадано, але не названо, — чи то так здається. А потім повернулася Тельма, і кімната сповнилася доброго настрою та людяності.

Удома дізнаюся, що пропозиція Дж. Р. складається із чотирьох сторінок. «Мухляж чистої води», — тут-таки припечатує Ріма. Її впевненість часом просто вбивча.

Приблизно о 10-й — «Білборд-кафе». Джульет [Стівенсон], Мері Макгован, Ліндсі Данкан і [її чоловік] Гілтон Макрей. Переповідаю їм події дня і набираюся концентрації, сили й відчуття мети. Побачимо-побачимо-побачимо.

Упереміш з усім цим сказано галоупе «Месмер». Факси, дзвінки, прохання, обіцянки, вимоги. Запитання. На які наразі немає

відповідей. Плюс — мені пропонують 50 000 фунтів стерлінгів на тиждень за «Скибку суботньої ночі»* у Вест-Енді. ШИЗА.

21 липня

Знову не змовкає телефон.

На листи починають відповідати.

Тельма жорсткішає.

[Журнал] «Тайм-аут» продовжує винюхувати.

Майкл Овен** дає задню.

Андреас [особистий тренер А. Р.] шокує мене новим графіком занять.

22 липня

У спортзал, а потім — з Арвен на ланч, до кафе «Темпо» на Кінгз-роуд. Досі не можу звикнути до того, як легко мені та як складно їй підніматися сходами. Ми обоє назавжди запам'ятаємо, як вона мертвим вантажем лежала долілиць на підлозі таксі. Слава Богу, що і в неї, і в мене, і у водія є почуття гумору.

23 липня

Щоденник — цікава штука. Зашифровуєш людей під ініціалами. Для протоколу: Дж. Р. = Джулс Райт — небезпечна особа й маніпуляторка.

26 липня

«Ріверсайдська історія» вирує...

Лист колеги Дж. Р. у «Стандард». У літаку пишу відповідь. Що зайвий раз доводить, як швидко це можна зробити. Перспектива побачити «Персів» у постановці Пітера Селларса***, раптове «так», кілька телефонних дзвінків — і я вже на порозі з валізою, й ангели в доріжку. Лечу в Зальцбург. Шлях до «Гітроу» — кращого не буває.

Далі — Мюнхен і крутезний футуристичний аеропорт. Якихось сто п'ятдесят кілометрів коридорів, і я знаходжу водія. Якихось сто євро — і я в Зальцбургу, встигаю на другу половину «Персів». Змушую мозок робити фотознімок кожної секунди, щоб її не пропустити. Наприкінці з'являється Фіфі [Фіона Шоу, ірландська актриса]. Завжди радий її бачити. Вона — уособлене «так!» життю.

* A Slice of Saturday Night — ностальгійно-шістдесятиницький мюзикл братів Гезерів.

** Редактор відділу мистецтв у лондонській газеті «Івнінг стандард».

*** Американський театральний режисер (1957–).

27 липня

У «Фестшпільхаусі» на «Коріолані». Приголомшливий театр. Декорації Гільдегарди* тепер повномасштабні, гігантські. Дивне бажання — опинитися там, на сцені. До речі, ми й так дуже близько — у третьому ряді партеру. Двісті осіб масовки, коні, полум'я... Епічно, але неоднозначно. Мене підкорив Бруно Ганц. Абсолютно не схожий на актора. Знайомлюся з ним на вечірці після вистави. Сором'язливий, гречний, тихий, витончений. Ну звісно ж. Петер Штайн** повністю перетягує на себе ковдру. Як з'ясувала Дебора. Смілива вистава. Боязливий глядач.

28 липня

Дебора і Фіона Шоу — у своїй стихії та в повноті сили. Але вкрадається певний страх: як вони цією силою скористаються? Байки про Штайнову різкість у відповідь на незалежність Дебори.

У дупу дієту — німецькі ковбаски, картопля й кисла капуста на обід. Тоді Музей Моцарта, де дівчина, яка грає на інструментах, удає, що погано розмовляє французькою, намагаючись шокувати нас тим, як добре вона нею володіє. Власне, як і англійською.

У театрі зустрічаю Дебору і Фіфі. П'ємо чай. Ф. переживає через свого «Гамлета», через свою кінокар'єру, через нашого агента, через виставу, у якій вона мусить грати в Національному театрі. Ні, я розумію, тут є про що хвилюватись, — але ж яке марнотратство, яке гаяння її дивовижної енергії. Обговорюю все це (і не тільки) в літаку з Кетрін Бейлі. Неймовірна жінка. Прямолінійна, як бейсбольний м'яч, проте безмежно душевна. Удома. Невже це все справді було?

29 липня

Удома чекають статті в «Тайм-ауті» й «Івнінг стандарт». Обидві вельми бадьорять і зосереджують. Якби вся бадьорість і зосередження майнули по той бік річки — чудово. Тоді триндіть далі.

«Парк Юрського періоду» — кому в біса потрібен сюжет? Головне, що динозаври здоровезні.

→ 20:00 — «Хіть» із Денісом Лоусоном. Дуже нагадало мені «Замкни своїх дочок» 1974 року. Хоча режисури тут ще менше.

* Гільдегарда Бехтлер (1951–) — німецька художниця-сценографістка і художниця з костюмів, дружина Білла Патерсона.

** Славний німецький театральний режисер (1937–).

30 липня

Розмовляв зі Стівеном Тейтом з «Обзервера». Спілкування із журналістами завжди залишає мене збентеженим і трохи схожим на ті племена, у яких люди забороняють себе фотографувати, бо камера забере їхні душі. Однак сьогодні відчуваю потужний гуркіт доле-трощі.

31 липня

Прокинувся від сну, де ми з Рімою вирушаємо на тиждень у відпустку до котеджика десь у глушині. Щоб потрапити туди, спершу мусимо прохлюпати полем багна до сільської хатинки. Праворуч видніється щось на кшталт курника. Нам треба зігнати курей з матраца, на якому вони метушаться, витрусити його й віднести в котедж. Наблизившись, чуємо посткоїтальне гиготіння. Зазираємо всередину. На соломі бачимо парочку 75-річних коханців — повністю одягнені, вони лежать собі серед курок та яєць і шкіряться.

Працюю з Тарою Г'юго [американською співачкою й акторкою] над її нью-йоркською прем'єрою. Люблю такі трансформації. Чи, може, це все одно що правильно виставити світло — так, щоб справжній талант заграв потрібними гранями. Хай там як, цей процес залишається для мене загадкою. Як стається прорив? Частково дається взнаки кумулятивний ефект, але загалом уся річ у дарі, що завжди оповитий таємницею.

1 серпня

Стаття про студію «Ріверсайд» в «Обзервері» — журналістика «на аби-як», тож усе проговорено надто в лоба.

3 серпня

10:30. Іду в [агенцію] «Ай-сі-ем» підписувати проект угоди. Шкода, що ці документи мають так мало спільного зі здоровим глуздом: якась ганьба — усерйоз обговорювати шрифт, яким буде написано ім'я на постерах, дискутувати, чи платитиме кінокомпанія за прання, скільки треба пляшок води «Евіан» і ще казна-що. Хоча, з іншого боку, хай тільки спробують мене намахати...

Потім ми з Рімою йдемо по магазинах — купувати все в дорогу для її мандрівки на Ямайку. Годую її, дістаю (у відповідь) класичну каву і задоволення від Найтсбриджу.

5 серпня

На обід до нас завітала Крістін Мілвард [подруга А. Р. із часів Королівської академії]. Починаю думати, що в її випадку потрібні радикальні заходи. Якщо не існує ніякої чарівної пігулки, то, мабуть, Крістін варто спробувати податися за кордон. Англія не бачить або не цінує її талантів.

8 серпня

Удома, дивлюсь останню частину «Кіннока» [документального циклу про Ніла Кіннока, лідера Лейбористської партії]. Даремно Ніл вважає свою кар'єру невдалою. Інстинкт, який безпомилково провівист мені, що Кіннок програє вибори 9 квітня, так само каже: наша країна настільки зашкарубла в духовній нищості (інакше кажучи, у мовчазній відмові думати про біди інших), що баланс терезів давно збито і Ніл фізично не міг зробити більше. Ціною величезної самопожертви він дав іншим можливість перемогти.

Лівінгстон*, Скіннер** і решта не мають рації, адже політика так поглинула їхні життя, що вони вже не здатні *справді* відчувати, куди віє вітер. Через свій професіоналізм утратили рештки невинності.

9 серпня

16:00. В офіс до Тельми на підготовчу бесіду про «Ріверсайд» перед приїздом Н. Н. Зараз присутні Тельма, я, Клер, Маргарет Гефернан***, а згодом приєднується Кетрін Бейлі. Обговорюємо можливі підходи, і Маргарет — у своєму прямолінійному й кристально-прозорому репертуарі. У двері дзвонять, люди входять і виходять, не помічаючи одне одного, — і це явно є їхньою метою, якщо не планом. Н. Н. фактично прямим текстом каже: відступіться від «Ріверсайду» — і він ваш. Якщо, звісно, ви потягнете керувати ним без фінансування і з номінальною орендною платою. Він бухгалтер. Театральне служіння (Тельма!) ніяк у ньому не тенькає.

Поки ми сидимо й плетемо інтриги над невидимим чаклунським казаном, на порозі з'являється Іен Маккеллен. Тельма миттєво вербує його в наші лави і мало не розляпує забагато й зарано.

* Кен Лівінгстон — британський політик (1945–).

** Денніс Скіннер — член парламенту зі стажем у пів сторіччя (1932–).

*** Американська театральна організаторка (1955–).

10 серпня

Лечу до Відня на примірку костюмів [до фільму «Месмер»] і навіть не сперечаюся. Хоча мав би. Кава й лимонне тістечко в славетній австрійській кав'ярні. Назад до Лондона.

12 серпня

Убивча і, правду кажучи, безпрецедентна стаття про «Ріверсайд» у «Стандарді». От і кажи про догодження.

15:00. До Роджера й Джилліан* — поговорити про сценарій. [Сценарист Денніс] Поттер не палає бажанням переписувати.

15 серпня

Від обіду й до вечора — проста, але спинодробильна втіха створення клумби.

16 серпня

7:45. «Горменгаст» у театрі «Лірик».

Чудові знахідки, але не дивно, що я не читав книжки. Фанатське читиво.

17 серпня

15:00. Візит до лікаря — огляд для кінострахування. У цьому є свій гумор, зважаючи на мій нежить. Лікар ошелешує запитанням, якого персонажа я хотів би зіграти понад усе. Відповісти не можу, бо завжди все залежить від сценарію.

19 серпня

Телефонував [театральний режисер] Пітер Джеймс, хотів якихось гарантій стосовно завтрашнього засідання ради директорів «Ріверсайду». Дивне відчуття, коли не можеш розповісти давньому другові все як є.

20 серпня

9:30. У «Роял-фестівал-голлі» з Беліндою Ленг і Мері Елізабет Мاستрантоніо на концерті [американського композитора] Стіва Райха. Хтось скаже, жакливе езотеричне задротство, — а насправді він змушує багато над чим серйозно замислитися. Про скільки музичних

* Джилліан Бардж (1940–2003) — англійська актриса театру, кіно і ТБ. Виконавиця ролі жовчної фрау Месмер в однойменному фільмі.

творів можна сказати: «Ця річ остаточно прояснила для мене сутність конфлікту на Близькому Сході»?

На випадок, якби концерт виявився кепським, Белінда склала в голові список того, що можна обміркувати.

21 серпня

20:00 → до Ліндсі Данкан і Гілтона Макрея разом з Р., Робіном Елісом*, Керолайн Голдевей [актрисою і дизайнеркою] і Фатімою [Намдар, фотографкою]. Напевно, ми чудово провели вечір, бо коли вирушили додому після чудової вечері, балачок, знову балачок і хорового волення пісень Ділана навколо піаніно, на годиннику була 3-тя ночі.

22 серпня

Виходжу з «Капризу», намагаюся зловити таксі й змушений грати в ката і мишу з папараці, який явно хоче добути знімок «вибішеного» Рікмана. Сфоткати «вибішену» потилицю йому вдалося.

23 серпня

Ранок — у який вривається [продюсер і фестивальний організатор] Вільям Бердетт-Куттс у справі «Ріверсайду». Хоче поговорити. Окей, але про що говорити на цьому етапі — коли ради директорів не розпущено...

Зазирає Пат О'Коннор. Я знову розмовляв із Крістофером Гемптон про «Керрінгтон» і досі не розумію, братися за це чи ні.

20:00. У Гемпстед[ський театр], дивимося «Кімнату Марвіна» з Алланом Кордунером** і Далією***. Одна з типових американських п'єс, які намагаються витиснути з тебе емоції. Навряд чи злість і роздратування — те, чого прагнув досягти автор. Мозок буквально чинить опір. Жахлива режисура кидає тінь на Елісон [Стедман] та інших чудових акторів.